

Nr 182.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; given Stockholms slott den 5 mars 1937.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen varder slutligen godkänt, antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796)
om val till riksdagen.

Härigenom förordnas, dels att 3—11 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen jämte rubriken till nämnda paragrafer skola utgå ur lagen, dels ock att 12—14 och 56 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

12 §.

1. Utgör landstingsområde — — — urtima möte.

2. Omfattar valkrets — — — för mötet.

I fall, varom i detta mom. sägs, låter Konungens befallningshavande i god tid före valet tillkännagiva tid och ställe för valförrättningen i länskungörelserna ävensom meddela underrättelse till magistrat i stad, som tillhör valkretsen och ej deltager i landsting. Magistraten tillser, att stadsfullmäktigsammanträde hålles för utväljande av de stadsfullmäktige, som skola delta i riksdagsmannavalet, jämte suppleanter för dessa; och låter magistraten personlig kallelse till riksdagsmannavalet minst åtta dagar förut tillställas envar stadsfullmäktig, som utsetts till valman.

3. Tillhöra landstingsområden inom samma valkrets olika län, bestämmer Konungen tid och ställe för valet. Konungens befallningshavande i vart och ett av länen inom valkretsen utfärdar kungörelse om valet och meddelar, där inom länet finnes stad, som ej deltager i landsting, magistraten i sådan stad underrättelse för vidtagande av åtgärder, varom i 2 mom. sägs.

Inträffar för — — — mom. sägs.

4. Utgör stad egen valkrets, förrättas valet vid stadsfullmäktigsammanträde.

5. För deltagande i riksdagsmannaval åtnjuter landstingsman, då val ej förrättas i samband med landstingsmöte, samt stadsfullmäktig, då val ej förrättas vid stadsfullmäktigsammanträde, av statsmedel dagtraktamente för varje förrättningsdag. Är valmannen ej bosatt å den ort, där valet hålles, utgår jämväl dagtraktamente för varje resedag ävensom ersättning för resekostnaden. Traktamente och reseersättning, som nu sagts, utgå enligt samma grunder, som gälla i fråga om deltagande i landstings möte.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 12 § SFS 1933:53 samt beträffande 56 § SFS 1935:256 och 1937:41.

13 §.

Skall val — — — är stadgat.

Är stadsfullmäktig, vilken utsetts till valman för stad som ej deltagar i landsting men tillhör samma valkrets som landstingsområde, förhindrad att inställa sig till valet, skall han ofördröjligen underrätta magistraten i staden, som till deltagande i valet inkallar vederbörande suppleant.

14 §.

Omfattar valkrets ej flera landstingsområden än ett, är landstingets ordförande valförrättare. Ingå flera landstingsområden i valkretsen, är valförrättare den till levnadsåren äldste av de ordförande i landsting, som deltaga i valet. I stad, som utgör egen valkrets, förrättas valet av stadsfullmäktiges ordförande.

Valmännen utse — — — biträda valförrättaren.

56 §.

1. Då val — — — valbara personer.

2. Anmälan skall göras skriftligen genom partiets i registerutdraget angivna ombud eller genom någon av honom därtill förordnad person samt hava inkommit sist å tjugufemte dagen före valdagen. Vid anmälan skola fogas intyg, utvisande att envar av de anmälda kandidaterna är i röstlängd för valdistrikt inom valkretsen uppförd såsom röstberättigad och senast valdagen uppnått tjugufem års ålder, ävensom intyg av varje kandidat, att han lämnat partiet tillstånd att anmäla honom.

Giver anmälan — — — anmälan skett.

Senast å — — — intyg ingivas.

3. Två eller — — — för valet.

Anmälan av — — — tredje stycket.

4. Sedan den tid gått till ända, inom vilken kandidatanmälan må ändras och anmälan av kartellbeteckning må ske, skall Konungens befallningshavande ofördröjligen företaga slutlig prövning av de inkomna anmälningarna av kandidater och kartellbeteckningar. Finnes någon kandidat icke vara valbar, eller är icke visat, att han lämnat partiet tillstånd att anmäla honom, skall hans namn å anmälan anses obefintligt.

Över godkända — — — av Konungen.

Över Konungens — — — över valet.

5. Därefter utfärdar — — — i ortstidningar.

I kungörelsen — — — i 70 § 2 mom.

Denna lag träder i kraft, då Konungen låtit i riksdagen uppläsa öppet brev, att kungörelse utfärdats om ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen; och skola de enligt hittills gällande bestämmelser utsedda elektorer för städer, som ej deltaga i landsting, samt suppleanter för sådana elektorer därmed hava frånträtt sina befattningar.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1937.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler fråga om *vissa ändringar i lagen om val till riksdagen* samt anför:

»Första kammarens ledamöter väljas för närvarande av landstingens ledamöter och särskilt utsedda elektorer för de städer, som ej deltaga i landsting. Rösträtt vid val av landstingsmän jämte suppleanter äger envar inom landstingsområdet i kommuns gemensamma angelägenheter röstberättigad, och vid elektorsval envar i stadskommunens allmänna angelägenheter röstberättigad, i båda fallen dock först från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått 27 års ålder. Rösträtt i kommuns gemensamma angelägenheter äger envar inom kommunen mantalsskriven svensk undersåte, som senast under nästföregående kalenderår uppnått 23 års ålder. Samma rösträttsålder gäller vid val till riksdagens andra kammare.

Valbar till landstingsman eller elektor och till suppleant för sådan är envar vid landstingsmannaval inom landstingsområdet, respektive vid elektorsval i staden röstberättigad. Valbar till ledamot av andra kammaren är den som äger rösträtt inom valkretsen. För valbarhet till stads- eller kommunalfullmäktig gäller däremot, förutom att vederbörande är röstberättigad vid valet, jämväl att han är boende inom kommunen och uppnått 25 års ålder. Beträffande samtliga nu ifrågavarande befattningar gälla vissa diskvalifikationsgrunder.

Det må anmärkas, att i riksdagsordningen äro upptagna bestämmelserna om rösträtt och valbarhet med avseende å elektorsval. Däremot äro villkoren för rösträtt och valbarhet vid landstingsmannaval reglerade i lagen om landsting, ehuru landstingens ledamöter deltaga i valen av första kammarens ledamöter. Villkoren för rösträtt och valbarhet vid val av stads- och kommunalfullmäktige äro bestämda i lagen om kommunalstyrelse i stad, respektive lagen om kommunalstyrelse på landet. De närmare bestämmelserna om valen äro upptagna, såvitt angår val till riksdagens första och andra kam-

mare samt elektorsval i lagen om val till riksdagen samt såvitt angår kommunala val, inbegripet landstingsmannaval, i kommunala vallagen.

Vid 1936 års riksdag förordade konstitutionsutskottet (utlåtande nr 29) en reform, innebärande dels införande av en enhetlig kommunal och politisk rösträttsålder av fyllda 23 år, gällande även vid val av korporationer som utse första kammarens ledamöter — i samband varmed elektorsinstitutionen i städer, som ej deltaga i landsting, skulle avskaffas och i stället stadsfullmäktige i sådana städer deltaga i val till första kammaren — dels införande av en enhetlig valbarhetsålder av 25 år, omfattande jämväl landstingsmän och andrakammarledamöter, dels ock en sådan ändrad utformning av övriga behörighetsregler för landstingsmän, att de närmare än för närvarande vore fallet anslöte sig till de för stads- m. fl. fullmäktige gällande. I sådant syfte framlade utskottet förslag till ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen, vilket förslag av riksdagen antogs såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling. Vidare hemställde utskottet, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för 1937 års riksdag av förslag till sådana ändringar i vallag och kommunallag, som bleve en följd av grundlagsändringsförslaget genomförande, vilken hemställan av riksdagen bifölls (skrivelse nr 143). I anledning härav har inom justitiedepartementet utarbetats *förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen*, för vilket förslag redogörelse nu skall lämnas. Frågan om erforderliga ändringar i kommunallagarna torde chefen för socialdepartementet anmäla senare i dag.

Det av riksdagen såsom vilande antagna grundlagsförslaget innebär med avseende å § 6 riksdagsordningen den ändringen, att första kammarens ledamöter skola väljas av landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej deltaga i landsting, och ej såsom för närvarande av landstingens ledamöter och särskilt utsedda elektoror för nämnda städer. I följd härav skola enligt förslaget ur paragrafen utgå de rörande elektorsval där upptagna bestämmelserna, avseende valkretsar, valrätt och valbarhet samt valsättets huvudgrunder. I stället har i paragrafen införts ett stadgande för det fall, att en eller flera städer, som ej deltaga i landsting, tillhöra samma valkrets som landstingsområde. I valet av riksdagsmän skola nämligen enligt förslaget ej flera av stadsfullmäktige i sådan stad deltaga än att valmännens antal efter folkmängden i staden svarar mot den beträffande landstingsmannaval i allmänhet gällande grund. Därför skola, då riksdagsmannaval för valkretsen skall förrättas, stadsfullmäktige till sådant antal bland sina ledamöter utvälja dem som skola deltaga i riksdagsmannavalet, varjämte stadsfullmäktige skola inom sig utse suppleanter för valmännen; blir stadsfullmäktige skola inom sig utse suppleanter för valmännen; blir stadsfullmäktige, som utsetts till valman, hindrad att fullgöra uppdraget, skall han ofördröjligen underrätta magistraten i staden, som till deltagande i valet inkallar vederbörande suppleant. Det må här anmärkas, att val inom stadsfullmäktige av valmän och suppleanter falla under bestämmelserna i lagen den 6 juni 1930

om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m., vilken lag jämväl reglerar den ordning, vari suppleanter böra inkallas. Några särskilda bestämmelser med avseende å nu ifrågavarande val inom stadsfullmäktige äro således icke behöfliga.

I anslutning till dessa, såsom vilande antagna ändringar av § 6 riksdagsordningen har i det nu utarbetade förslaget till ändring av lagen om val till riksdagen den avdelning, som finnes upptagen under rubriken 'om elektor för städer, som ej deltaga i ladsting', 3—11 §§ av lagen, föreslagits skola utgå.

I den avdelning av lagen som reglerar förstakammarvals förrättande och sammanräkning måste vissa ändringar göras i 12—14 §§. Vad angår 12 § stadgas för närvarande i 2 mom. — som avser det fall att valkrets omfattar ett landstingsområde jämte en eller flera städer — bland annat, att magistrat i sådan stad skall låta personlig kallelse till valet minst åtta dagar förut tillställas envar för staden utsedd elektor. Denna bestämmelse har utbytt mot stadgande, att magistraten skall tillse, att stadsfullmäktigsammanträde hålles för utväljande av de stadsfullmäktige, som skola deltaga i riksdagsmannavalet, jämte suppleanter för dessa, varjämte föreskrivits, att magistraten skall låta personlig kallelse till riksdagsmannavalet minst åtta dagar förut tillställas envar stadsfullmäktig, som utsetts till valman. I anslutning till ändringen i 2 mom. har även gjorts en jämkning i den i 3 mom. förekommande hänvisningen till de nu ändrade bestämmelserna i förstnämnda moment. Beträffande 4 mom., där för närvarande regleras huru i stad, som utgör egen valkrets, valet skall utsättas och kungöras samt elektorerna kallas, ha stadgandena härom utbytt mot en bestämmelse, att i sådan stad valet skall förrättas vid stadsfullmäktigsammanträde. Enligt 5 mom. åtnjuter elektor för stad samt, då val ej förrättas i samband med landstingsmöte, jämväl landstingsman dagtraktamente och reseersättning av statsmedel efter vissa grunder. Bestämmelsen rörande ersättning åt elektor har ersatts med bestämmelse, att stadsfullmäktig skall åtnjuta traktamente och reseersättning, då val ej förrättas vid stadsfullmäktigsammanträde.

Beträffande 13 § har det nuvarande stadgandet om skyldighet för elektor, som är förhindrad att inställa sig vid val, att underrätta magistraten för inkallande av suppleant ändrats att avse stadsfullmäktig i stället för elektor.

Enligt 14 § skall i stad, som utgör egen valkrets, valet förrättas av magistratens ordförande. Med hänsyn till att sådant val enligt den föreslagna bestämmelsen i 12 § 4 mom. skall förrättas vid stadsfullmäktigsammanträde, skall enligt förslaget valet förrättas av stadsfullmäktiges ordförande.

Enligt § 19 riksdagsordningen gäller för närvarande som valbarhetsvillkor för ledamöter av andra kammaren, att de skola äga valrätt inom valkretsen. Till detta valbarhetsvillkor har i det vilande grundlagsförslaget fogats det villkoret, att de skola ha uppnått 25 års ålder. Denna grundlagsändring påkallar ett par jämkningar i 56 § lagen om val till riksdagen, vilken paragraf, efter de år 1935 antagna ändringarna i lagen i syfte att bereda skydd för partibe-

teckningar vid val till andra kammaren, reglerar förfarandet vid anmälan av kandidater vid valet. I denna paragrafs 2 mom. föreskrives, att vid anmälan om kandidater skola fogas intyg, bland annat därom, att de anmälda kandidaterna äro valbara i valkretsen. Vid senaste valen till andra kammaren, då den nya lagstiftningen till skydd för partibeteckningar första gången vann tillämpning, torde denna bestämmelse i regel ha tillämpats på det sätt, att intyg av valnämndsordförande eller magistrat därom, att kandidaten var röstberättigad inom valkretsen, ansetts till fyllest; dock yppades en viss tvekan, huruvida icke också skulle fordras intyg, att kandidaten ej vore obehörig enligt § 26 riksdagsordningen på grund av omyndighet, konkurstillstånd o. s. v. Vid genomförande av den vilande grundlagsändringen om 25 års ålder för valbarhet kan intyg blott därom, att kandidaten är röstberättigad i valkretsen, icke vara tillräckligt för styrkande av valbarhet. Då det torde böra fastslås, att intyg icke erfordras därom att kandidaten ej är diskvalificerad enligt § 26 riksdagsordningen, har nu ifrågavarande stadgande föreslagits utformat så, att vid anmälan skall fogas intyg, utvisande att kandidaten är i röstlängd för valdistrikt inom valkretsen uppförd såsom röstberättigad och senast valdagen uppnått 25 års ålder. Denna ändring har föranlett en jämkning jämväl i 4 mom. av väsentligen redaktionell natur.

De föreslagna lagändringarna böra träda i kraft samtidigt med det vilande grundlagsförslaget. I överensstämmelse härmed har ikraftträdandebestämmelsen utformats. Vid denna bestämmelse har fogats uttrycklig föreskrift, att de enligt hittills gällande bestämmelser utsedda elektorer för städer, som ej deltaga i landsting, samt suppleanter för sådana elektorer med lagens ikraftträdande skola hava frånträtt sina befattningar.»

Föredraganden hemställer, att ifrågavarande lagförslag måtte föreläggas riksdagen till antagande under förutsättning att berörda, av riksdagen såsom vilande antagna förslag till grundlagsändringar varder slutligen godkänt.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Tage Evers.
